

Szentgyörgyi László

SÁRA ASSZONY BALLADÁJA

A meghatározhatatlan életkorú, madártestű öregasszony az ágy szélén gubbasztott. Tisztának aligha mondható házikabátot viselt, mely alól itt-ott kilátszott kopott, valaha égszínkék pizsamája. Fején egy színes törölköző helyettesítette a kendőt, amivel a feltételezett cügtől, de valószínűbb, hogy pusztán az ellenséges világból ráirányuló hatásoktól próbálta védeni magát. Ödémás lábát csak hosszú próbálkozás után sikerült a félretaposott, szakadt ortopéd papucsba beszuszakolnia, elcsarvarodott zoknijának sarka a lábfejen púposodott. Remegő kezeit ölébe ejtve pihentette, kifejezéstelen tekintete a televízió képernyőjére szegeződött. Egyértelműnek látszott: néz, de nem lát – az üvegen keresztül legalábbis nem jön át semmiféle üzenet számára...

Elszabadult gondolatai egészen másutt jártak, agya ama belső képernyőjén eszeveszett iramban pörögtek a képek: nap nap után, bonyolult elmekórtani esetre jellemző következetességgel ugyanaz a történet ismétlődött, amelynek csak és kizárólag Sára volt a főszereplője. Továbbá narrátora, de főleg rendezője. Valamint díszlettervezője, kellékes, sűgőja és gyakran nézője is, mikor miye. A valósággal még csak köszönő viszonyban sem álló sztori pedig önálló életre kelt. Az öregasszony kényének-kedvének, pillanatnyi hangulatának függvényében naponta módosult. A mellékszereplők – már elhunyt és még életben lévő családtagjai, rokonai, ismerősei – jellemvonásain is folyamatosan változtatott, módosított, ahogyan azt a helyzet éppen megkívánta.

Különbejáratú világának teljhatalmú uraként visszamenőleg is át- és átformálta az eseményeket. Ebben cseppet sem zavarta a valóság. Úgy tűnt, egyáltalán nincs tudatában annak, hogy valótlan dolgokat állít. Az pedig még lehetőségként sem merült fel benne soha, hogy az általa megélt történetnek esetleg más olvasata is lehet, mint az övé. Szerette a körülmények áldozataként feltüntetni magát. Tudta, sőt hitte: nincs jó ember a világon. Természetesen rajta kívül.

– *Én hoztalak a világra, én küldelek a másvilágra!* – kiabálta gyakran magából kikelve egyetlen fiának, amikor valami gyerekkori csínytevé-

sen kapta. Ilyenkor a testi fenyítés – egy-két tasli formájában – sem maradt el. Valahogy nem nőtt a szívéhez a fiú, amiben közrejátszhatott az is, hogy első gyermekét – egy sokáig gyászolt kislányt – a terhesség alig négy hónapos korában elvesztette. A veszteség okozta lelki traumát képtelen volt feldolgozni. Igaz, ebben férje, Rezső segítségére aligha számíthatott, aki munkahelyi elfoglaltsága miatt reggeltől estig távol maradt családjától. Egyébként sem volt az a lelkiző fajta. Utána már nem kívánt gyereket szülni, véletlen volt, hogy újra teherbe esett, s amikor felvetette a vetélés lehetőségét, Rezső indulatosan reagálva kerek perc kijelentette: meg ne próbálja, ha jót akar.

Házasságuk akkoriban romlott meg végérvényesen. Alig négyévnyi együttélés után, ki-ki megpróbálta a maga külön útját kitaposni, élni a maga életét. Ez inkább Rezsőnek sikerült, akinek szinte teljes napját kitöltötte a munkája – amikor nem, akkor is. Szakfelügyelőként egy egész járás – rajon, ahogyan akkoriban nevezték –, majd megye kereskedelmének zavartalan áruellátását és menetét kellett biztosítania. Amióta a területi átszervezéskor áthelyezték a megyeszékhelyre, csak aludni – olykor azért sem – járt haza a várostól harmincöt kilométernyi távolságra levő otthonába. Aztán idővel beköltöztek a megyeszékhely akkoriban gombamód szaporodó lakótelepeinek egyik tömbházába.

A férj továbbra is csak hálni járt haza, Sárától teljesen elhidegült, vadidegenekként éltek egymás mellett. Rezső a gyereknevelésből simán kimaradt, a szükséges anyagiak előteremtésével szerinte eleget tett családfői kötelességének. Úgy vélte, ha otthon csend van, az csak azt jelentheti, hogy senki sem elégedetlen. Az meg sem fordult a fejében, hogy ennyi nem elegendő a boldogsághoz – úgy volt vele, hogy a magáét nem erőltette, a másoké pedig nem érdekelte.

Az öregasszony álmából felriadva óvatosan körülnézett. – *Látod, Rezső, végül mégiscsak én szarok a te sírodra, s nem te az enyémre* – motyogta maga elé kárörvendve, s tekintete a messzeségbe révedt. Gyakran előfordult, hogy rövidke időre, akár ülve is elbóbiskolt, hogy aztán riadtan ébredjen. Ilyenkor percek teltek el, amíg megnyugodott, hogy otthon van, s nem valahol másutt. Ezt követően szűrös tekintetét elsőként a falon függő fényképre szegezte, amelyről Rezső egykedvű, szomorú arca tekintett le rá.

Sáranak nehezebb volt, de végül mégiscsak sikerült megtalálnia a maga sajátos életútját. Alaptermészete, vele született, élete későbbi eseményei által tovább táplált antiszociális hajlama kényszerítette rá. Továbbra is áldozatnak tartotta, illetve próbálta mindenáron feltüntetni magát, s nagyon neheztelt amiatt, ha a kívülállók ezt nem így látták. Ezért aztán – öngazolásként – panaszkodott Rezsőre, ahányszor csak alkalma adódott rá. Olyan rágalmakkal illette, hogy akik hallották, felállt hátukon a szőr. Csak csodálkoztak hitetlenkedve, hogy miket mond már ez a Sára. De volt olyan is, aki bedőlt a rágalmaknak.

Ezt fia akkor tudta meg, amikor ismerősök – soha nem a rokonok – azzal állították meg az utcán, hogy né, miket mesél az anyja. Csak állt ilyenkor értetlenül, sehogy sem tudta elképzelni, mi a fészkes fene üthetett a mutterbe. Mert mindarról, amiket apjával kapcsolatban állított, neki egyáltalán nem volt tudomása. – *Azt készséggel elfogadom, hogy egy hosszú, közel hetvenéves házasság során adódnak nehezebb pillanatok, akár komolyabb konfliktusok is, de amiket anyám hord itt össze, s nem nekem, hanem úgymond idegeneknek, az azért mégiscsak sok* – jegyezte meg feleségének, aki már semmin sem lepődött meg anyósával kapcsolatban.

Sára úgy kezelte a menyét, mintha a legnagyobb ellensége lenne, aki ellen minden, de minden eszköz bevethető. Gyűlölettől égő tekintettel tette, ha szólania kellett róla. Igencsak illet rá a mondás: belefojtaná egy kanál vízbe, ha tehetné.

Már megismerkedésük pillanatától valamiféle mélyről feltörő dühöt, megmagyarázhatatlan utálatot érzett jövődjé menyéje iránt. Még hozzá minden ok nélkül. Próbálta is egy négy szemközti beszélgetésük során lebeszélni őt a házasságról. Nem sikerült. Pedig Sára bevetett mindent: még fiát is megpróbálta a lehető legrosszabb fényben feltüntetni. – *Hogy miket állított rólad, te jó ég! Ha egy idegenről mondja mindezt, még megértem, de saját gyermekét így lefesteni, ez már túl sok volt számomra, amellett, hogy teljességgel érthetetlen is. Mi több: gyanút keltő* – értékelte az esetet a későbbiekben a feleség.

Ezek után törvényszerű volt, hogy a későbbiekben sem javult kettejük kapcsolata. Még akkor sem, amikor megroggyant egészségük következtében mindketten a meny segítségére szorultak. Sára zsigeri gyűlölete megingathatatlan maradt. Fia feleségére vetítette élete minden korábbi

csalódása miatti dühét. – *Akár elmekórtani esetnek is beillő* – jellemezte anyja viselkedését a fia. Mindenestre több, súlyosabb volt annál, mint amit a szokványos anyós-meny viszonyként emlegetnek. A meny ebben az esetben teljesen ártatlan volt. Pedig még közeledni is próbált az anyósához. Az persze visszautasította.

Miközben éppen amiatt siránkozott mindenkinek, hogy a fiatalok elhanyagolják őket. Mindezért a menyét okolta, mert szerinte ő az, aki ellene hangolja fiát. S aki – állítása szerint – az egyetlen lányunokáját is szembefordítja vele. Pedig ennek éppen az ellenkezője történt. – *Ne foglalkozz azzal, miket hord össze rólam, hisz mégiscsak a nagyanyád, és ez mindig így lesz* – vigasztalta a kislányt. De hát milyen a gyermek: ösztönösen ráérezett arra, hogy Sára nem igazán kedveli őt. A gyerek ezért igen tartózkodóan viselkedett vele szemben.

Nem úgy Rezsővel, akit igazán szeretett, s aki mindig is igyekezett a kedvében járni. Igazán jószándékú, segítőkész és szeretetre méltó emberként ismerték őt. Sára volt az egyetlen, aki soha jót nem szólt róla. A fia érdeklődésére, hogy miféle szörnyűséget követhetett el apja, mivel érdemelhette ki lesújtó véleményét, csak annyit felelt, hogy azt csak ő tudja. Hogy mit tudhatott, azt nem lehet tudni, de hogy hitte, amit állított, az hétszentség.

Sárának nem volt könnyű gyermekkora: anyja második házasságából született legidősebb gyerekként ráhárult három fiatalabb öccsének felügyelete is. A szülők nem éltek jó házasságot, anyja egész élete során egykori férjéről áradozott, apjukat igen közömbösen, sőt rosszindulatosan kezelte. Az érzelmszegény környezet hatását Sára is megszenvedte, bár annak idején – a múlt század derekán – ezzel senki nem foglalkozott, a fizikai túlélés feltételeinek megteremtése felemésztette az emberek idejét.

Apja fúró-faragó székely ezermesterként kereste a mindennapit, kádárként a Kis-Küküllő menti borászatoknak készített hordókat, s végzett mindenféle karbantartó munkákat. Emellett faragott székely kaput, készített népi hangszereket, épített házat, s közben másokhoz hasonlóan mezőgazdálkodott, már ha hagyták. A kollektivizáláskor maga is belépett a közösbe, de aztán ki is lépett – amihez hasonló eset, az adott társadalmi-politikai körülmények között, igen ritkán fordult elő. S aminek nem maradtak el a kellemetlen következményei: például,

egészségtelen származása miatt, Sárát nem vették fel a középiskolába. Amiért aztán apját okolta élete végéig.

Ki tudja, mi törött el benne akkor, de onnantól kezdve senkit nem engedett közel magához, teljesen befelé fordult. Gyanakvóan, állandó készenlétben figyelte környezetét, senkiben nem bízott, a korábbi barátnőit is mind elmarta maga mellől, mindenkire potenciális rosszakaróként tekintett, aki közeledni próbált hozzá. Sértettségében ellenségesen viszonyult minden és mindenki iránt. Haragudott az egész világra. Talán, ha kiönthette volna lelkét valakinek, az segíthetett volna, de ott és akkor erre nem nyílt lehetőség.

Akkor bukkant fel életében Rezső. Nem volt szerelmes belé, de elhitette magával, hogy igen. Motiválta, hogy a férfi pályakezdő hivatalnokként viszonylag gondtalan életkörülményeket biztosított számára. Továbbá a sok csalódást okozó családi környezetből való szabadulás lehetőségét is. Hamarosan az anyakönyvvezető előtt álltak. Érdekházasság volt, nem más. Sára részéről mindenképp. Igaz, mások is annak tekintették, kivéve természetesen Rezsőt, aki csak nagy későre döbönt rá a valóságra. Hogy mégsem bontotta fel a házasságot, annak számtalan oka lehetett, ezek egyike a férfi kényelemszeretete. Hosszú élete során próbált minden fölösleges kellemetlenséggel járó konfliktust elkerülni.

– *A megszokás nagy úr* – jegyezte meg sokatmondóan Rezső, amikor ritkának számító bizalmas beszélgetéseik egyike alkalmával fia rákérdezett: miért maradtak együtt, ha már ennyire nem működött a dolog?

Sok mindent meg lehet szokni, akár a megszokhatatlant is – legalábbis az első látásra annak tűnőt. Erre éppen Sára esete a bizonyíték. Aki, ha már úgy ítélte meg, hogy más kiút nincs, nyomban beteget jelentett. Pontosabban: szimulált. Amint megbizonyosodott róla, hogy bedőltek neki – főleg Rezső –, egyre gyakrabban és magabiztosabban játszotta el a beteget. Önigazolásként is hivatkozhattott rá, ha olykor felmerült benne a kétely, hogy esetleg nem tette jól, amikor nem vállalt munkát, s megmaradt örökre háziasszonynak. Amit egyfajta kiszolgáltatottságként élt meg.

Ha ágynak esett, hosszú napokig „szenvedett”, ilyenkor nem érdekelte semmi, sem a külvilág, sem a családja. „Betegsége” kiváló ürügyül szolgált, ha valahonnan – főleg családi eseményekről – ki kellett mentenie magát. Gyakran jegyezték meg Rezső ismerősei, hogy olyan

az ő felesége is, mint a filmsorozatbeli Columbo hadnagyé: tudják, hogy van, de még senki sem látta. Egészségi okokból kifolyólag maradt távol unokája keresztelőjéről, középiskolai kicsengetéséről – gyakorlatilag kimaradt annak egész életéből. Sőt, mintha a magáéból is.

Ha valaki rokon, ismerős felkereste őket, el nem felejtette megjegyezni: keresniük kell valakit, aki öregségükre gondjukat viseli, ha már maguk képtelenek lesznek rá. Ezt pedig el-elismételte fiáék előtt is, hogy értsenek belőle: nem számítanak rájuk, ha esetleg úgy alakul.

Nem kimondottan emiatt, de emiatt is döntöttek másfél évtizeddel korábban úgy a fiatalok, hogy kitelepednek Kanadába. Ahonnan csak igen ritkán, két-három évente jöttek haza látogatóba. Nem hiányoztak egymásnak, legfenneb Rezső érezte úgy, hogy öregségére egyedül maradt. Ami Sárát illeti, már rég nem számított rá. Se jóban, se rosszban. – *A megszokás nagy úr* – ismételtette magában, a fiával folytatott korábbi beszélgetésekre gondolva.

Talán ez is közrejátszhatott abban, hogy hetvenvalahány évesen egészsége rohamosan romlani kezdett. Nemcsak a látása, hallása károsult, de a stroke-ok is komoly nyomot hagytak: nehezen koncentrált, emlékezetkiesései voltak, zavarosan beszélt, az egyensúlyzavar folytán gyakran elesett. Utolsó éveiben még el-elcsoszogott a vasárnapi szertartásos baráti kávézásokra, de mintha ott sem lett volna, csendben elüldögélt az asztal mellett, s üres tekintettel, szótlánul bámult maga elé.

Aztán végleg elmaradt a társaságtól.

A fiatalok minden ürügyet felhasználtak, csak ne kelljen hazalátogatniuk, amiben megvolt Sárának is a maga szerepe, aki igen ellenségesen viszonyult menyéhez, sőt egyetlen unokájáért sem rajongott kifejezetten, az öregek pedig nem vállalták az utazással járó gyűrődést. – *Csak rosszabb ne legyen!* – mondta valamiféle önbiztatásként, önvigasztalásként fiuk, ha netán valaki szülei egészsége felől érdeklődött. Miközben tudta jól, a helyzet előbb-utóbb elkerülhetetlenül romlani fog. Ami be is következett: Sára asszonyt súlyos tüdőgyulladással kórházba szállították. Néhány napig élet-halál között lebegett. Orvosait is meglepve azonban gyorsan felépült, már amennyire az ő korában ez lehetséges. Mindenesetre szervezete igen jól reagált a gyógyszeres kezelésre.

A két hétig tartó kórházi kezelése ideje alatt Rezső egészsége viszont igencsak leromlott. Ennek ellenére Sára továbbra is makacsul kitartott

amellett, hogy nincs szükségük segítségre. – *Ne aggódjatok, ahogyan eddig, ezután is megoldjuk nélkületek* – válaszolta elutasító hangon fia érdeklődésére. Az öregasszony kizárólag önmagával törődött, Rezsőt elhanyagolta, sőt legfőbb ellenségeként kezelte. Régi történeteket idézett, vélt vagy valós sérelmeket hánytorgatott fel, s amint alkalma nyílt rá, a rendelkezésére álló minden eszközt bevetve, bosszút állt. Hogy pontosan miért is? – maga sem igazán tudta. – *Teljes eddigi elbaszott életemért, azért!* – válaszolta egy alkalommal fia értetlenkedő kérdésére.

Sanyarú napok köszöntöttek Rezsőre. Sára úgy gondolta, csak neki dukál a figyelem, csak őt illeti a betegnek kijáró törődés. Hatvan év házasság nem kevés, ennyi idő alatt közös életükben bőven adódhattak kellemes és kellemetlen epizódok egyaránt, de Sára valamiért csak ez utóbbiakra emlékezett. Fűnek-fának panaszkodott, Rezső viselt dolgait sorolta, nem érdekelt, hogy azok, akik esetleg ismerték, nem adnak hitelt szavainak. Rögeszméjévé vált, hogy férje a legfőbb ellensége.

Bosszúszomjában figyelte férje minden lépését, amikor pedig elérkezettnek látta az időt, a tettek mezejére lépett. A bosszúállás legkönnyebb formájának az étel megvonása bizonyult. Meggyengült látása folytán Rezső képtelenné vált arra, hogy tálaljon magának, még az ételeket sem volt képes megkülönböztetni, ezért meg kellett elégednie azzal, amit Sára eléje tett. Ő pedig rendre azokkal az ételekkel kínálta, amikről tudta, férje úgysem eszi meg. Rezső erőnléti állapota rohamosan romlott, csak lézengett a lakásban, szinte árnyéka volt önmagának. Már nem járt ki a harmadik emeleti tömbházlakásból, naphosszat hevert az ágyában. Egy éjszaka aztán végleg elaludt. – *Szarok a sírodra, Rezső!* – vetette oda búcsúzóul Sára, amikor a temetkezési vállalat emberei elvitték a férje holttestét tartalmazó műanyagzsákot.

Torontóból hazatért fia kérdőre vonta anyját, miért nem törődött apjával, s ha már nem akarta gondját viselni, miért nem szólt, megoldották volna. Végül odáig fajult a helyzet, hogy anyját okolta apja haláláért. Sára nem nagyon tagadta, konokul azt hajtogatta: reméli, nem találkoznak a túlvilágon.

A család képtelen volt rávenni, hogy megjelenjen a temetési szertartáson. Szokása szerint ágnak esett. Hagyták. A temetés után fia eljárta, hogy anyját felvegyék egy egyházi fenntartású öregotthonba, majd visszarepült az Óperencián túlra. Sára kezdetben tiltakozott, de

végül belátta, nincs jobb megoldás. – *Engem innen csak visznek* – mondta, amikor először vetődött fel az öregotthon ötlete. Nehezen sikerült meggyőzniük, és leginkább azzal, hogy ha úgy tetszik, s egészsége engedi, a hétvégeket saját lakásában töltheti. Ez megnyugtatta. Az volt a fixa ideája, hogy fia el akarja adni a lakást a feje felül, s az utcára kerül. Ebben a hitében őt megingatni lehetetlen volt. – *Aki ilyent feltételez a saját gyermekéről, az ennél súlyosabb dolgokra is képes* – jegyezte meg menyé.

Az öregasszonyt egy kétágyas szobában helyezték el, lakótársa alig egy héttel korábban költözött be. A kölcsönös bemutatkozáson túl napokig alig váltottak szót. Pedig a szobatárson látszott, hogy nem egy szűkszavú teremtés, próbálkozott is a társalgással, de Sára elutasította. Naphosszat némán gubbasztott foteljében, üres tekintettel bámult a semmibe. Közben el-elbóbiskolt. Ilyenkor mindig Rezsőt látta a halálos ágyán, amint öntudatködös állapotban vízért könyörög. – *Kérd a menyedtől, úgyis csak utána kiáltozol, te ördögfajzat!* – vágta oda neki, s ágyába visszafeküdve a fejére húzta a takarót.

Az otthon vezetője aggodalommal figyelte az öregasszony viselkedését, s miután az ápolóval is konzultált, úgy döntött, szakemberhez fordul. Mielőtt azonban erre sor kerülhetett volna, Sára egy este észrevétlenül kiosont az épületből. – *Beszédem van Rezsővel* – felelte szobatársa érdeklődésére.

Azóta sem tudni róla semmit.

Hullámzó Balaton, 2021
(100 x 100 cm, vegyes technika, vászon)